

Målnummer:	T2609-94	Avdelning:	
Domsnummer:	DT205-95		
Avgörandedatum:	1995-11-30		
Rubrik:	A, som var registrerad som bolagsman i ett handelsbolag, utträdde ur bolaget. Innan hans avgång blivit registrerad upptog handelsbolaget en kredit. Fråga vilken betydelse som, vid bedömningen av A:s personliga ansvar för handelsbolagets skuld, skall tillmätas den omständigheten att borgenären då krediten beviljades saknade faktisk kännedom om att A överhuvudtaget inträtt som bolagsman. 2 kap 22 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 2 kap. 22 § lag (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag• 19 § handelsregisterlagen (1974:157)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1987 s. 592• NJA 1989 s. 519		

REFERAT

Svenska Handelsbanken förde vid Södra Roslags TR den talan mot V.A. som framgår av TR:ns dom.

TR:n (tingsfrskalen Abresparr) anförde i dom d 27 jan 1993: Bakgrund och ostridiga omständigheter. Bistro å la Creme Handelsbolag har varit kund hos Svenska Handelsbanken. I alla kontakter mellan bolaget och banken har bolaget företrätts av T.P.. När denne var ensam bolagsman inträdde V.A. som bolagsman för att undvika likvidation av bolaget. Inträdet registrerades i LSt:ns handelsregister d 26 sept 1988. Kort därefter - d 30 sept 1988 - utträdde V.A. ur bolaget. Utträdet anmäldes till handelsregistret samma dag.

Drygt två månader senare - d 12 dec 1988 - ansökte bolaget om en kredit hos banken. Banken beställde ett registreringsbevis för bolaget. Vid beställningen fick banken ingen upplysning om antalet bolagsmän i bolaget eller om vilka som var bolagsmän. Den 13 dec 1988 beviljades bolaget den begärda krediten om 300 000 kr. Banken hade då ingen kännedom om V.A. - varken om hans inträde i eller utträde ur bolaget. Först några dagar efter att krediten hade beviljats fick banken del av det tidigare beställda registreringsbeviset. Enligt beviset var T.P. och V.A. bolagsmän. V.A:s utträde hade inte registrerats. Det kom att registreras först d 28 dec 1988.

Yrkanden mm. Banken har yrkat förpliktande för V.A. att till banken utge 274000 kr jämte ränta.

V.A. har bestritt käromålet.

Om storleken av yrkade belopp och ränta råder inte tvist.

Grunder. Till grund för käromålet har banken åberopat följande: Bankens fordran mot bolaget uppkom vid en tidpunkt då V.A. var registrerad som bolagsman. Då var banken i god tro beträffande frågan huruvida V.A. var bolagsman eller inte. V.A. är därför skyldig att reglera bolagets skuld till banken.

Till grund för sitt bestridande har V.A. åberopat följande:

1. Krediten beviljades under tid då V.A. inte var bolagsman. Banken var inte i god tro beträffande V.A:s utträde ur bolaget. Då kände banken inte till att V.A. hade inträtt som bolagsman. Banken grundade sin kreditgivning endast på sin affärsrelation med T.P.. En förutsättning för att banken skall kunna åberopa god tro om ett förhållande är att detta var känt för banken.

2. Banken har inte grundat sin kreditgivning på att V.A. var bolagsman. Det vore obilligt om banken skulle få tillgodogöra sig en betalningsförmåga som banken vid kreditgivningen inte räknade med. Det skulle i så fall kunna ge banken en obehörig vinst.

3. Bankens fordran är giltig mot bolaget endast till den del krediten kommit bolaget till del, nämligen 97 648 kr. I övrig del har krediten använts till avräkning av T.P:s privata åtaganden mot banken. I den delen har det alltså varit fråga om en för bolaget främmande rättshandling. Åtagandet är i den delen inte giltigt utan samtliga bolagsmäns godkännande. Banken har i detta hänseende varit i ond tro. V.A. var visserligen inte bolagsman då åtagandet gjordes, men om han skulle anses ansvarig på grund av bankens goda tro i fråga om hans bolagsmannaskap, kan han inte ställas i sämre läge än om han hade varit verklig bolagsman.

Beträffande den av V.A. under punkten 3 angivna grunden för bestridande, har banken åberopat att frågan om hur krediten har använts är en för bolaget intern fråga som inte berör förhållandet mellan bolaget och banken.

Domskäl. I målet är ostridigt att det under några dagar i september 1988 förelåg att handelsbolagsavtal enligt vilken V.A. var bolagsman i bolaget. Genom sitt inträde i bolaget iklädde han sig ansvar för bolagets skulder även gentemot fordringsägare som vid fordringens tillkomst inte kände till inträdet. Håkan Nial (Om handelsbolag och enkla bolag, 1983 s 249) har uttalat: "Att ansvaret ... uppkommer i och med avtalet om inträde i bolaget är inte en i borgenärernas omedelbara intresse given regel utan beror på att det bolagsmännen emellan är önskvärt att en nytillträdande bolagsman redan i och med inträdet ansvarar för skulderna." Bolagsavtalet gör att en bolagsman i sina förhållanden med tredje man kan förlita sig på att varje medbolagsman också ansvarar för bolagets åtaganden. Om V.A. hade varit bolagsman när bankens fordran uppkom, skulle han på grund av bolagsavtalet ha varit ansvarig gentemot banken oavsett om banken kände till hans bolagsmannaskap eller inte. I målet är däremot ostridigt att det vid tiden för kreditgivningen inte förelåg något bolagsavtal genom vilket V.A. var bolagsman. När T.P. för bolagets räkning ansökte om kredit förelåg inget bolagsmannaintresse av att V.A. skulle ansvara för skulden.

TR:n har nu att pröva under vilka förutsättningar V.A. kan göras ansvarig trots att han inte var bolagsman när bankens fordran uppkom.

Av 2 kap 22 § lagen om handelsbolag och enkla bolag följer att en bolagsman som avgått även svarar för sådana bolagets skulder som uppkommit efter avgången såvitt inte fordringsägaren vid fordringens tillkomst kände till eller borde ha känt till att bolagsmannen avgått. Det förhållandet att V.A. avgått före fordringens tillkomst är alltså inte i och för sig tillräckligt för att befria honom från ansvar.

V.A. hade inte hunnit avregistreras som bolagsman. Kan han göras ansvarig enbart därför att han av uppgifterna i handelsregistret fortfarande framstod som bolagsman?

Att en uppgift registrerats i handelsregistret innebär att uppgiften anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det inte av omständigheterna framgår att tredje man varken haft eller bort ha kännedom därom.

HD har slagit fast att enbart den omständigheten att en person blivit antecknad

i handelsregistret som bolagsman inte kan medföra någon förpliktelse för personen i fråga om handelsbolagets skulder (NJA 1990 s 65). I det fallet hade det aldrig förelegat något bolagsavtal som band den registrerade personen till handelsbolaget.

Här förhåller det sig något annorlunda. V.A. har en gång inträtt i bolaget och därigenom iklätt sig ansvar. Den i handelsregistret intagna uppgiften om V.A:s bolagsmannaskap kan dock inte ges vidare verkan än att tredje man presumeras ha fått kännedom om uppgiften.

Om banken vid tiden för kreditgivningen skulle anses ha haft kännedom om att V.A. en gång hade inträtt i bolaget, så skulle banken - eftersom V.A:s avgång inte hade registrerats - kunna anses ha varit i god tro i fråga om V.A:s ansvar. Då vore det också viktigt att banken kunnat förlita sig på att V.A. ansvarade.

Vid fordringens uppkomst hade V.A. avgått och det förelåg inget bolagsavtal enligt vilket han skulle ansvara för skulden. Uppgifter om honom i handelsregistret kan inte i sig ha medfört att han skall ansvara för skulden. Vid dessa förhållanden borde banken kunna göra honom ansvarig endast om (a) han genom inträde i bolaget en gång har iklätt sig ansvar för bolagets åtaganden, (b) banken vid kreditgivningen hade kännedom om att han en gång iklätt sig ansvar och (c) banken vid kreditgivningen var i god tro beträffande uppgiften att han fortfarande var bolagsman.

Eftersom V.A. en gång hade inträtt i bolaget skulle banken på grund av uppgifterna i handelsregistret kunna presumeras ha haft kännedom om V.A:s bolagsmannaskap och kunnat åberopa god tro för utkrävande av ansvar. I målet är däremot ostridigt att banken vid kreditgivningen faktiskt inte hade kännedom om att V.A. skulle vara bolagsman. Banken kan då inte anses ha haft intresse av att kunna förlita sig på V.A:s ansvar. Det brister beträffande den ovan angivna förutsättningen (b).

Av de ostridiga omständigheter som åberopats i målet och enligt vad som redogjorts ovan finner TR:n att det vid kreditgivningen inte förelåg något sådant intresse som skyddas av ansvarsregeln i 2 kap 22 § lagen om handelsbolag och enkla bolag - dvs det förelåg varken bolagsmannaintresse eller fordringsägarintresse av att V.A. ansvarade. Banken bör därför inte få åberopa god tro beträffande V.A:s bolagsmannaskap. Detta ställningstagande överensstämmer med vad Håkan Nial (a a) uttalat för fall där det vid fordringens uppkomst inte förelegat något gällande bolagsavtal: Då "synes det viktigast att bolagsborgenär i god tro blir skyddad endast om hans fordran uppkom efter det han fått kännedom om inträdesavtalet".

TR:n finner att käromålet skall ogillas på grunder och omständigheter som V.A. har åberopat under punkterna 1 och 2. Vid denna utgång saknar TR:n anledning att pröva den under punkten 3 angivna bestridandegrunden.

Domslut. TR:n ogillar käromålet.

Banken överklagade i Svea HovR och yrkade bifall till sin talan vid TR:n.

V.A. bestred ändring.

HovR:n (fd hovrättsrådet Andersson, hovrättsrådet Pålsson, referent, och tf hovrättsassessorn Johansson) anförde i dom d 27 april 1994: Domskäl. Enligt 2 kap 20 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag svarar bolagsmännen solidariskt för handelsbolagets förpliktelser. Bestämmelsen kompletteras av 22 § samma kap enligt vilken bolagsmannen är ansvarig även för förbindelser som bolaget ingått före hans inträde i bolaget. Det är för detta ansvar oväsentligt huruvida borgenären vid förpliktelsens uppkomst har känt till bolagsmannens existens eller inte.

I förevarande fall hade V.A. avgått som bolagsman när handelsbolaget ingick

kreditavtalet med banken. Emellertid kom utträdet att registreras i handelsregistret först senare och banken fick efter det att kreditavtalet hade ingåtts genom handelsregistret kännedom om V.A:s inträde som bolagsman.

En avgående bolagsman ansvarar enligt 2 kap 22 § nämnda lag inte för förbindelser av bolaget som uppkommer efter avgången, om bolagets medkontrahent känt till eller borde ha känt till att bolagsmannen avgått. Enligt HovR:ns mening kan denna bestämmelse inte tolkas motsatsvis. Syftet med bestämmelsen kan inte vara annat än att den skall skydda en medkontrahent som när förbindelsen ingicks kände till bolagsmannens inträde och inte upplystes om hans avgång eller själv genom handelsregistret kunde skaffa sig upplysning om avgången. En sådan medkontrahent skall nämligen kunna utgå från att bolagsmannen kvarstår som ansvarig eftersom bolagsmannens ansvar kan ha varit en förutsättning för att förbindelsen skulle ha ingåtts med handelsbolaget.

Det är i förevarande fall ostridigt att banken då kreditavtalet ingicks inte kände till V.A:s inträde som bolagsman. Något sådant skyddsintresse för banken som avses i bestämmelsen finns således inte. Bankens talan skall därför, såsom också TR:n funnit, ogillas.

Domslut. HovR:n fastställer TR:ns domslut.

Banken (ombud advokaten P.D. och jur kand S.W.) överklagade och yrkade bifall till sin talan i målet. V.A. (ombud advokaten R.B.Å.) bestred ändring. Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSekt Widegren, föreslog i betänkande följande dom: HD fastställer HovR:ns dom.

HD (JustR:n Gregow, Nyström och Lennander, referent) beslöt följande dom: Domskäl. Det är i målet ostridigt, att V.A. vid den tidpunkt då banken beviljade handelsbolaget kredit var registrerad i handelsregistret som bolagsman, att han då i själva verket hade utträtt ur bolaget och att hans avgång inte blev registrerad och kungjord förrän efter skuldens tillkomst.

Den fråga som i första hand aktualiseras är vilken betydelse som, vid bedömningen av V.A:s personliga ansvar för handelsbolagets skuld till banken, skall tillmätas den omständigheten att banken då den beviljade krediten saknade faktisk kännedom om att han överhuvudtaget hade inträtt som bolagsman.

Enligt 2 kap 20 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag ansvarar bolagsmännen solidariskt för handelsbolagets förpliktelser. Inträder en ny bolagsman i bolaget, ansvarar han enligt 22 § första meningen även för de förbindelser som bolaget har ingått dessförinnan. Avgår en bolagsman ur bolaget, ansvarar han enligt 22 § andra meningen inte för de förbindelser av bolaget som uppkommer efter avgången, om bolagets medkontrahent kände till eller borde ha känt till att bolagsmannen avgått.

Vid bedömningen av vad tredje man känt till eller borde ha känt till skall stadgandet i 19 § handelsregisterlagen (1974:157) beaktas. I denna bestämmelse anges, att registrering eller avförande ur registret som kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om ej av omständigheterna framgår att han varken haft eller bort ha vetskap därom. Det angivna undantaget har en starkt begränsad räckvidd. Av förarbetena till lagrummets äldre motsvarighet, vilka alltjämt får tillmätas betydelse såvitt nu är i fråga, framgår att tredje man till stöd för att han varken ägt eller bort äga kännedom om den registrerade uppgiften endast får åberopa faktiska förhållanden som gjort det omöjligt för honom att få del av kungörelsen, exempelvis avbruten postgång (se NJA II 1887 nr 3 s 19-20, avseende 7 § lagen angående handelsregister, firma och prokura, jfr NJA II 1974 s 306, SOU 1967:35 s 334 samt t ex rättsfallet NJA 1987 s 592). Enligt

ett uttalande av lagrådet i förarbetena till nuvarande handelsregisterlag kan undantaget även bli tillämpligt i en situation där motstridiga uppgifter angående ett och samma förhållande blivit registrerade i handelsregistret för olika län (NJA II 1974 s 306-307).

Det som nu sagts innebär, att medkontrahenten - med nyssnämnda begränsade undantag - skall anses vara i ond tro beträffande bolagsmannens avgång då uppgiften registrerats och kungjorts. Invänder bolagsmannen, att medkontrahenten varit i ond tro redan före denna tidpunkt, har han möjlighet att föra särskild bevisning härom. Detsamma gäller, då bolagsmannens inträde i och utträde ur bolaget inte har anmälts till handelsregistret (jfr angående denna situation Nial, Om handelsbolag och enkla bolag, 3 uppl 1992 s 249, och Hasselrot, Några spörsmål ang handelsbolag, 1927 s 73).

I 2 kap 22 § handelsbolagslagen uppställs inte något undantag från regeln om en avgående bolagsmans ansvar för det fall att han varit registrerad som bolagsman, men tredje man saknat faktisk kännedom om hans existens. Inte heller berörs denna situation i förarbetena till lagrummet eller dess tidigare motsvarighet (se NJA II 1980 s 469 och NJA II 1895 nr 3 s 31). I 1890 års förslag till 1895 års lag om handelsbolag och enkla bolag, varigenom bestämmelsen ursprungligen infördes, framhålls att föreskriften, att tredje mans rätt inte berörs av en bolagsmans avgång ur bolaget, med mindre han erhåller kännedom om avgången, inte torde kräva någon motivering (s 96).

Frånvaron av ett särskilt uttalande i nu berört avseende kan ses mot bakgrund av det synsätt som kommer till uttryck i 19 § handelsregisterlagen, nämligen att det saknar betydelse huruvida tredje man i ett särskilt fall haft faktisk kunskap om det förhållande som registrerats eller inte, eftersom han då en uppgift influtit i handelsregistret och kungjorts - med det speciella undantag som anges i bestämmelsen - skall anses ha kännedom härom. Stadgandet i 19 § är avsett att tillämpas i de situationer, där tredje mans goda eller onda tro avseende en registrerad och kungjord uppgift skall bedömas, och anger vilken betydelse registreringen och kungörelsen har i civilrättsligt hänseende. Bestämmelsen kan åberopas såväl till tredje mans nackdel som till hans fördel. En central tanke bakom regeln är att det, för att berörda transaktioner skall fungera säkert och smidigt i affärslivet, är nödvändigt att kunna utgå från de uppgifter som registrerats och kungjorts och att det överhuvudtaget inte skall vara erforderligt att säkra bevisning beträffande ond eller god tro avseende en sådan uppgift. (Se och jfr till det anförda NJA II 1887 nr 3 s 2 och 18-22.)

Av det sagda följer, att det inte finns något utrymme för att i 2 kap 22 § handelsbolagslagen inläsa ett krav på att medkontrahenten skall ha haft faktisk kännedom om en registrerad bolagsmans existens, för att denne skall kunna göras ansvarig i det fall som avses i bestämmelsen.

Eftersom V.A. var registrerad som bolagsman då låneförbindelsen ingicks, och banken inte var i ond tro beträffande hans avgång, kan han således inte undgå betalningsansvar på den grund att banken vid den tidpunkt då lånet beviljades saknade faktisk kännedom om hans inträde i bolaget.

V.A. har i andra hand invänt att hans betalningsskyldighet i vart fall börjämkas, eftersom det skulle vara obilligt om banken fick tillgodogöra sig hans betalningsförmåga, vilken banken inte räknat med då krediten beviljades. Såsom framgår av rättsfallet NJA 1989 s 519 föreligger emellertid inte någon laglig möjlighet till sådan jämkning.

I sista hand har V.A. invänt, att bankens fordran är giltig mot handelsbolaget - och därmed V.A. - endast till den del lånesumman kommit bolaget till godo, nämligen såvitt avser ett belopp om 97648 kr, men inte beträffande resterande del av krediten, vilken använts till att betala den andre bolagsmannens privata skulder till banken.

Banken har genom den rättshandling vars giltighet ifrågasatts beviljat

handelsbolaget en kredit. I målet har inte framkommit några omständigheter som föranleder att kreditavtalet på grund av det sätt på vilket bolaget använt lånesumman till någon del skall anses ogiltigt enligt 2 kap 18 § handelsbolagslagen. V.A. kan således inte heller med stöd av denna invändning undgå betalningsansvar.

Bankens talan skall därför bifallas.

Domslut. Med ändring av HovR:ns dom förpliktar HD V.A. att till Svenska Handelsbanken utge 274 000 kr jämte ränta.

JustR:n Knutsson och Regner var skiljaktiga och gillade betänkandet.

HD:s dom meddelades d 30 nov 1995 (nr DT 205).

Sökord: Handelsbolag; Bolagsman; Utträde; Registrering; Personligt betalningsansvar

Litteratur:
